

Irena Vaníčková: Zpracování dat z výzkumu hodnotových struktur – srovnání vývoje vybraných norem chování u vysokoškoláků a dospělé populace

Bakalářská práce

Fakulta humanitních studií UK

posudek vedoucího

Irena Vaníčková pracovala na tématice sociálních norem (jako součásti konceptu hodnotových struktur) dlouhodobě a soustavně. Začátek prací byl spojen s její spoluúčastí na sociologickém semináři, kde se učila „řemeslu“ práce s daty v základní rovině. Od empirických zjištění se posouvala k teoretickým východiskům a konceptům, které by bylo možné prostřednictvím těchto empirických poznatků naplňovat či vyvracet. Tento postup předznamenal nejen její práci v minulosti – je ostatně v určitém smyslu příznačný pro daný sociologický seminář – ale promítl se i do výsledné podoby bakalářské práce.

Dlouhodobost práce byla spojena i s tím, že do zpracování vložila rodičovskou přestávku. Rodičovské starosti a radosti znamenaly ovšem i potíže v komunikaci a v udržení kontinuity prací. I v souvislosti s těmito skutečnostmi je třeba práci Irena Vaníčkové velmi ocenit. Protože hlavní tíha práce byla na ní samotné. A zvládla ji!

Tématem práce je vlastně problém přístupu k poznávání (a i jakémusi „měření“) respektování řádu ve společnosti. Zároveň se v něm skrývá i téma obsahu toho, co jako řád může působit. A ovšem i posuny v těchto obsazích.

Jestliže v teoretické části se Irena Vaníčková dobírala tohoto tématu ve velké šíři (až od rozhodujících konceptů současné sociologie, kdy pojetí řádu je spojováno s výkladem samotného předmětu sociologie), v empirické části se systematicky dotýká možných součástí té podoby řádu, která je spojena s mírou přijatelnosti „přestupků“ vůči němu. Čili s procesem přeměňování přestupků v normy, nebo – obráceně řečeno – posunů v normách. Teoretickou část považuji za poměrně uceleně zpracovanou. Šíře záběru není na škodu, protože připomíná souvislosti, které toto téma v sobě nese. A na něž není možné zapomenout. Ocenil bych, kdyby Irena blíž pojednala o anómii jako možnosti (nemožnosti?) existence bez řádu.

V empirické části jsou postupně srovnávány výsledky zkoumání norem (přijatelnosti „přestupků“ vůči normálnímu) z navazujících výzkumů FHS (už toto zpracování samo by postačovalo na bakalářskou práci), vysokoškoláků a celé populace ČR. Autorka zůstává u popisů těchto výsledků, které ovšem ve srovnání samy o sobě přinášejí řadu pozoruhodných zjištění. Lze říci, že jde o zjištění, která dosud v české sociologii nebyla v tomto záběru uskutečněna. To je třeba velmi ocenit! Také proto, že jde o obrovský kus práce, kterou autorka vykonala. Nejde o to, že toto jsou samy o sobě „platné a jediné“ výsledky. Jde o to, že teno druh výzkumů byl exploatován v rozsahu a záběru, který umožňuje s výsledky pracovat jako se součástí platných zjištění. A to samo o sobě je na bakalářskou práci skvělý výstup. Samozřejmě, že práce má (dalo by se říci) sestupnou kadenci: teoretický záběr je široký a poměrně propracovaný, zatímco v závěru už bylo méně sil a i možná kuráže – ostatně „oslabené“ rozmanitostí a složitostí dat, ale i samotného teoretického přístupu – na to, aby byla pevně propojena teoretická východiska a empirická zjištění. Proto jen skromný závěr. Základní otázka práce je na straně 45 - 46, kde autorka uvádí předpoklad platnosti mezi přijatelností přestupků a oslabováním řádu. To je předpoklad, který nelze prací prokázat, takže je možné s ním pracovat „pouze“ jako se základní výzkumnou otázkou a ne hypotézou. Ostatně si to autorka sama v závěru uvědomila a rozšířila tuto otázku na varianty: – oslabení řádu? – změna řádu? – vlivy životní dráhy či průběhu a fází socializace? Jinak vlastně o všech dalších otázkách a cílech uvedených na stranách 45 – 46 mezi specifikacemi cílů práce bakalářská studie Ireny Vaníčkové soustavně pojednává.

Bylo by možné namítat, že toto koncipování práce je příliš ambiciózní. Ale v teoretických souvislostech norem ho nelze minout. Možná, že autorka ho měla už v samotném položení otázek zmírnit.

Práce má některé drobné nedostatky v orientaci – na str. 47 není jasné o jaký rok jde, na str. 84 v poznámce také. To co je možná škoda je, že se autorka nepokusila o nějaké souhrnnější prezentování průběhu vývoje a váhy jednotlivých norem. (Např. v třídění podle váhy a podle dynamiky zároveň v nějaké matici.) Pak by asi srovnání a možná i podklady pro obecnější odpověď byly patrnější.

Práce shrnuje zásadní empirické výzkumy na dané téma. Zpracovává je kompatibilním způsobem a nabízí tak souhrnný pohled na tuto tematiku. Nejde a nemůže jít o rozbor jednotlivých „přestupků“, protože to by vyžadovalo jiný přístup. Toto je souhrn analýz. To je však, podle mého názoru, na bakalářskou práci opravdu hodně. Doporučuji práci k obhajobě a navrhuji ji ocenit někde nad 40 kredity.

Libor Prudký
říjen 2007